

७४ मृगया मन्त्राः श्री कृष्ण वक्ता

॥ कृष्ण मन्त्रम् ॥

अकालमृत्युहरणं सर्वव्याधिनिवारणं॥ विष्णोपादौदकं पीत्वा पुनर्जन्म न विद्यते॥

आनन्दलक्ष्मिपतिवर्द्धितमनुगर्हं. गत्वा तनुपममधिलार्थविवाधदुःखं।
अष्टांगसाधनकनं यममलमूर्ति. नाट्यधनमकलसिद्धिप्रदं नमामि॥

माततुलसिगोविन्दो हृदयानन्दकारिनी। नारायणस्य पूजार्थं विनोमि
त्वां स्वस्वोभते॥ श्री

ASHA ARCHIVES 3166

कृ. अ. १. ॐ नमः श्रीगणेशाय ॥ ॥ व्यास उवाच ॥ निवृत्ते भारते युद्धेः कृतशौचो युधिष्ठिरः
 १ उवाच वाक्यं धर्मात्मा देवकी नंदनं हरिं ॥ १ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ त्वत्प्रसादेन गो-
 विन्दः निरुताः शत्रवोरगो ॥ कर्णश्च निहतस्सैन्ये त्वत्प्रसादाकिरीटिना ॥ २ ॥ जेता
 को युधिभिष्मस्य यस्य मृत्युर्न विद्यते ॥ अजेयोपि जितस्सोऽपि त्वत्प्रसादाज्जनाद्
 न ॥ ३ ॥ प्राप्तं निष्करं कंराज्यं कृत्वा कर्मसुंस्करं ॥ प्राकारोदराडनीतिश्च राजधर्माः
 क्रियान्विताः ॥ ४ ॥ अधुना श्रोतुमिच्छामि शुभजन्माद्यमीव तं ॥ जन्माद्यमीव तं कृहि

६२ *

रामः

१

विस्तरेण मया च्युत ॥ कुतः काले समुत्पन्नं किंपुष्पं कोविधिः स्मृतः ॥ ॥ श्रीकृष्ण
 उवाच ॥ शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि व्रतानां मुत्तमं व्रतम् ॥ यतः प्रभृतिर्विख्यातं फलेन वि-
 धिनान्वितं ॥ राजवंशसमुत्पन्नैर्देवैः केशिस्तु पीडिता ॥ धराभारसमाक्रांता ब्रह्मा-
 रांशारण्ययो ॥ ज्ञात्वा तदा प्रभुर्वह्ना भूमीभारसमाहिता ॥ श्वेतद्वीपसमागत्य सर्वदे-
 वसमन्वितः ॥ समाहितमतिब्रह्मा मातुष्टावविसांपते ॥ स्तुत्या तया हंसं तुष्टस्तेषां दृगे-
 चरो भवम् ॥ दृष्ट्वा सांप्रति प्रत्याशु भक्तिभावसमन्विताः ॥ ब्रह्मणामग्रतः कृत्वा तुष्टा

ची३ *

कृ. अ. सर्वे दिवौकसः ॥ विज्ञापयामासुरथो भूमे भरिपनुत्तये ॥ उपधार्यतया तेषां व
 चनं चार्वाचिंतयन् ॥ केनोपायेन हंतव्या दानवाः क्षत्रियोद्भवाः ॥ स्वधर्मनिरतास्त
 वे महाबलपराक्रमाः ॥ ततो निश्चित्य मनसा ब्रह्मारां सोहमकुर्वम् ॥ वसुदेवो दे
 वकीच प्रजाकामो पुरा नृपः ॥ भक्त्या मां भजमानो तौ तत्पुत्रं तौ महत्तपः ॥ तयोः प्रसन्नः
 सुप्रीतो याचतं वरमुत्तमम् ॥ अकुर्वन्तावपि ततो वरयामास तुः किल ॥ यदि देव
 प्रसन्नो सि त्वा दृशो नौ भवेत्सुतः ॥ तथेति वमयाताभ्या मुक्तं प्रीतेन सेवया ॥ तत्का

रामः
 २

मपूरणार्थाय संभविष्याम्यहंतयोः ॥ दिवौकसोऽपि सांशेन संभूयंतां सुरस्त्रियः ॥
 योगमाया च नन्दस्य यशोदायां भविष्यति ॥ देवकीजठरे गर्भं मनंतं धाम माम
 कम् ॥ तं निष्कारव्यततस्तूरां रोहितापाजठरे कुरु ॥ इति संदिश्यतान्सर्वान् दमंतर्हि
 तो भवन् ॥ ततो देवैस्समंधाता तां दिशं परिप्रत्यव ॥ आश्वास्य च महं देवीं निज
 धाम्नि जगाम ह ॥ ततो हं देवकी गर्भं मविशं स्वेन तेजसा ॥ हृतेषु खट्वसुवालेषु दे
 वक्या औघसे सिना ॥ कारगुरुस्थिताया च वसुदेवेन वै सह ॥ गतेर्द्वात्रसमये

क. अ. सुप्ते सर्वजने निशि ॥ भादे मास्य सिते पक्षे ॥ षष्ठां वृहस्पतिं संयुजि ॥ सर्वग्रहशुभे का
 ले ॥ प्रसन्नदया सये ॥ अविशसन्ति जे नैव ॥ स्वरूपेणावनीयते ॥ वसुदेवोपि मां दृष्ट्वा
 हर्षशोकविवर्जनं ॥ अत्यद्भुतमिदं रूपं दुर्दृशं योगिनामपि ॥ त्वत्तेजसारिष्टगुरुम
 भवत्संप्रकाशितं ॥ उद्धिजे भयं कंसाद्यो मेयात्मानघातयन् ॥ उपसंहरत स्यात्त्वमेतद्
 पमलौकिकम् ॥ शंखचक्रगदापद्मलसत्कोसुभमालिनम् ॥ किरीटहारमुकुटके
 यूरवलयांकितम् ॥ तडिद्वसनसंवीतं कनकाचनमेखलं ॥ स्फुरद्वाजीवताम्राक्षं स्नि

रामः

३

गंधांजनचयप्रभम् ॥ महामरकतस्वच्छं ॥ कोटिसूर्यसमप्रभम् ॥ ॥ श्रीकृष्ण उवा
 च ॥ एवं संप्रार्थितो राजन् ॥ वसुदेवेन वै तया ॥ तेनैव निजरूपेण ॥ भूत्वा हं प्राकृतः शि
 शुः ॥ नयमांगो कुलमिति ॥ वसुदेवमचोदयम् ॥ समादायागमत्सोपि ॥ नंदगोकुल
 मंजसा ॥ दारारणुपाकृतान्यासनं ॥ स्वप्रभावात्स्वयं विभो ॥ ददौ मार्गं च कालिंदि
 जलकध्वोत्तमालिनी ॥ ततो यशोदाशयने न्यस्य चानकुंडं दुभिः ॥ तत्पर्यं कात्सतांगु
 ल्यदारिकागगमत्युनः ॥ दारारिपिहितान्यासन् पूर्ववन्निगडंततः ॥ विन्यस्य पादयो

कृ. अ.

४

रास्ते. शयनेन्यस्य दारिकां ॥ ततो हरो दमहता स्वरेणा पूर्यसादिशः ॥ तस्या ह
दितशब्देन उत्थिता यामिका गृहात् ॥ कंसा आगत्य व्याचरन्मुः प्रसूता देवकीति
च ॥ सोपितत्वा समुत्थाय. भयेनातीव विह्वलः ॥ जगाम सूर्तिकागेहे. देवक्या वि
स्वलनूपधि ॥ दारिकां शयना कृत्य. रुदंत्याश्चैव सस्वसुः ॥ अयोधयश्चिला पृ
ष्टे. सापितस्य कराच्युता ॥ उवाच कंसमाभाष्य. देवीत्याकासगासती ॥ किं मया
हतया मंद. जातः कुत्रापिते रिपुः ॥ इत्युक्तः सोऽप्यभूत्कंसः परमो दिग्गमानसः ॥

रामः

४

आज्ञापयामास ततो. बालानां कदनाय वै ॥ दानवा अपि बालानां. कदनं च कुरुयताः ॥
वनेषूपवने चैव. पुरगामव्रजेऽपि ॥ अहं च गोकुले स्थित्वा. पुत्रानां बालघातिनीम् ॥
स्तन्यं दातुं प्रवृत्तां च. प्रारौ सममशोषयम् ॥ तृणावर्तं वकं रिष्टं. धेनुकं के शिनंत
था ॥ अन्मानपि खलान् रुत्वा. स्वप्रभावमदर्शयन् ॥ ततश्च मधुरंगत्वा. रुत्वा कंसादि
दानवान् ॥ ज्ञातीनां परमं हर्षं कृतवानस्मि सादरम् ॥ देवकी वसुदेवश्च. परिष्वज्य
मुदामम ॥ आनन्दजैर्जलैर्मूर्च्छि. सेचयामास तु नृप ॥ तस्मिन् गवरे मध्वान्. रुत्वा

क. अ.

५

चानूरमुखकानू ॥ गजंकुवलयपीठं कंसंज्ञातुननेकशः ॥ एवं हते सुरे कंशे सर्वलोकै
क कण्ठके ॥ अत्रेषु दुष्टदैत्येषु सर्वलोकमहोत्सवैः ॥ लोकाः समुत्सुकाः सर्वे मांस
मेतोऽधुरादतः ॥ कर्मकर्ममहायोगिभक्तानामभयप्रदः ॥ पलयात्यादिनो देवस
रणगतवत्सलः ॥ अनाथनाथसर्वज्ञ सर्वभूतहिते रतः ॥ किंचिद्विज्ञानहे देव त्वं
नो वक्तुं त्वमर्हसि ॥ तव जन्मदिनं लोके न ज्ञातं केन चिच्छचित् ॥ स्नात्वा च तदि
नं सर्वे कुर्मो वर्द्धयन्तोऽसुखं ॥ तेषां दृष्टातु सा भक्तिः श्रद्धा च मयि सौ हतं ॥ संयाज

रामः

५

न्यदिनं तेभ्यः ख्यातं निर्मलचेतसा ॥ श्रुत्वा ते पितृधाचकुर्विधिनायेन तच्छृणु ॥ पार्थ त
द्वि वसे प्राप्ते दन्तधावन पूर्वकम् ॥ स्नात्वा पुण्यजले शुद्धे वाससीपरिधाय च ॥ निव
र्त्तव्यपकं कार्यं व्रतसंकल्पमारभेत् ॥ अथ स्थित्वा निराहारं शोभूते तु परे हनि ॥ भोक्षा
मिपुण्डरीकाक्षः शरणमेभवा व्यय ॥ गृहीत्वानियमं चैव स पाश्चात्तनसाधर्मम् ॥ म
रादप्यंशोभनं कृत्वा फलपुष्पादिसंयुतम् ॥ तस्मिन्मां पूजयेत्तथा गन्धपुष्पादिभिः
पृथक् ॥ उपचारैर्घोडशभिर्द्वादशाक्षरं विधया ॥ सद्यः प्रसूता जननी वसुदेव च मा

× अंतमो भगवते वासुदेवायेति १ ×

क. अ.

६

रिषम् ॥ बलदेवसमायुक्ताः शेरिणीगुरामोहिनी ॥ नंदं यशोदां गोपीं च गोपात्माश्चै
व सर्वशः ॥ गोकुलं यमुनां वैव. योगमायां च दारिकां ॥ यशोदाशयने सुप्ताः सद्यो
जातां वरप्रभाम् ॥ सर्वे ते पूजनीये वैतामसं त्रैः पृथक् पृथक् ॥ सुवर्णरूपाताम्रार. मृ
त्स्नादिभिरलंकृताः ॥ प्रतिमाकतिधा प्रोक्तास्ता सुवान्यतरां यजेत् ॥ रात्रौ जागरां कु
र्यान्नीतनृत्यादिभिस्सहः ॥ पुराणोस्तोत्रपाठैश्च. जातनामादिषूत्सवैः ॥ श्वोभूते पार
रां कुर्या. द्विजान्संभोज्य यत्नतः ॥ एवं कृते महाराज. वतानामुत्तमोत्तमम् ॥ सर्वान्कामा

रामः

६

नवाप्नोति. विष्णुलोके महीयते ॥ मोहान्न कुरुते यस्तु. याति संसारगदरे ॥ तस्मान्कु
र्वन्प्रयत्नेन निःपायो जायते नरः ॥ यत्रैवोदाहरंती ममिति हासं पुरातनम् ॥ अंगयेश्चो
द्भयो राजा. मित्रजिन्तामनामतः ॥ तस्य पुत्रो महासेन. सत्यजित् सत्यथे स्थितः ॥ पालयामा
स धर्मज्ञो विधिवद्वज्रयत्प्रजाः ॥ तस्यैव वर्तमानस्य. कदाचिद्देवयोगतः ॥ पाषरोडेः
सह संवासो वभूव वक्रवासरम् ॥ तत्संसर्गात् स नृपति. रधर्मनिरतो भवत् ॥ वेदशा
स्त्रपुराणानि. विनिश्चयवद्वज्रो नृप ॥ ब्राह्मणेषु तथा धर्मे. विद्वेषं परमं गतः ॥ एवं वदुति

क. अ. ७
 थे काले. गते भरतसत्तम ॥ कालेन निधनं प्राप्तं यमदूतवशांगतः ॥ वध्वा पाशैनीम
 मानं. यमदूतैर्यमांतिकम् ॥ पीडितस्तान्मानोसौ दुष्टसंगवसंगतः ॥ नरके पतितः
 पापो. यातनां षड्वत्सरम् ॥ भुक्ता पापस्य शोषेण. पैशाची योनिमास्थितः ॥ तृष्णा
 सुधासमाक्रांतो. भ्रमत्समरुधन्वसु ॥ कस्य चित्त्वथ वै शपस्य देहमाविश्य संस्थितः ॥
 सहते नैव संप्राप्तो. मथुरां पुरा पदां पुरा पदं पुरीम् ॥ समीपैरक्षकैः सोध. तस्माद्देहा
 दहिष्कृतः ॥ वध्नामविपिने सोपि. ऋषीणामाश्रमेषु च ॥ कदाचिद्देवयोगेन. ममज

रामः
 ७

न्माष्टमीदिने ॥ क्रियमानां महापूजां. व्रतिभिर्मुनिभिर्दिजैः ॥ रात्रौ जागरां चैव. ना
 मसंकीर्तनादिभिः ॥ ददर्श सर्वविधिवद्भुत्वा वचहरेः कथाः ॥ निःपापदर्शनादेव शु
 ध्रनिर्मलमानसः ॥ प्रेतदेहं समुत्सृज्य. विष्णुलोकं विमानगः ॥ समदूतैः समानीतो. दि
 व्यभोगसमन्वितः ॥ ममसां निधमापन्नो व्रतस्यास्य प्रभावतः ॥ नित्यमेव व्रतं चैतत्.
 पुरारो सार्वकालिकं ॥ पीयते विधिवत्सम्यक्. मुनिभिस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ सर्वकामिकमे
 वैतत्कृत्वा कामातवाप्नुयात् ॥ एतत्ते सर्वमारब्धतं. व्रतानामुत्तमं व्रतम् ॥ ममसानि

क. अ.

८

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ किं भूयं श्रोतुमिच्छसि ॥ ॥ इति श्रीम विष्णोत्तरपुराणे कृष्णजन्माष्ट
मीवतकथाः समाप्ताः ॥ ॥ आठसी पुस्तकं दत्त्वा तादृसी लिखितं मया । यदि सुदृष्टं वाम
मयो घोनदीयते ॥ ॥ नैपालिक संवत् २४६६ श्रावण शुद्धि १४ वार ४ श्री सिद्धिरां जानन्द पाध्या
येन लिखितं संपूर्णम् ॥ शुभम् ॥ ॥ श्री कृष्णाय पादद्वंद्वं भजतां ॥ ॥ ॥ ॥

आशा मय कृषि
ASHA ARCHIVES

3166

रामः
८